

Pääkirjoitus

10 vuotta poliittisen talouden äärellä

Laura Nordström, valtiotieteiden maisteri, väitöskirjatutkija, valtiotieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto

Matti Ylönen, valtiotieteiden tohtori, yliopistonlehtori, valtiotieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto

<https://doi.org/10.51810/pt.141921>

Poliittinen talous -lehti ja Poliittisen talouden tutkimuksen seura täyttivät tänä vuonna 10 vuotta. *Poliittinen talous* -lehti on kasvanut kymmenessä vuodessa tärkeäksi osaksi suomalaisen poliittisen talouden tieteenalan kenttää. Se on sekä tutkimuksen julkaisija että poliittisen talouden keskustelufoorumi. Kun katsotaan taaksepäin lehden kymmenvuotista taivalta, on sekä kirjoittajajoukko että käsiteltyjen teemojen ala laajentunut ja monipuolistunut. Viime vuosina lehden sivuilla on käsitelty kiinnostavia aiheita aina bitcoinista ekofeministiseen kohtuutalouteen ja hoivan poliittisesta taloudesta Euroopan unionin poliittiseen talouteen tai työhön talouskasvun jälkeen.

Samalla oleellista on ollut, että niin uudet kuin vanhat teemat nivotaan poliittisen talouden tutkimuksen – ja myös talouspolitiikan – keskustelujen ytimeen. Tähän liittyen lehden taival lähti käyntiin vauhdikkaasti, kun lehden ensimmäisessä numerossa julkaistun yhteiskuntatieteiden tohtori Elina Aaltion (2013) Baumolinin taudin eli tavaratuotannon ja palvelualojen tuottavuuskehityksen epätasapainon kritiikki tuli noteeratuksi *Helsingin Sanomien* Juha-Pekka Raesteen (2014) kolumnissa.

Lehden aiemman päätoimittajan, yliopistonlehtori Teppo Eskelisen ja yliopistotutkija Paul Jonker-Hoffrénin (2017) yhdessä kirjoittama artikkeli taloustieteestä episteemisenä yhteisönä selvisi puolestaan loppusuoralle Vuoden Tiedekynä-palkinnon arvioinnissa. Kyseinen artikkeli kirvoitti myös paljon keskustelua eri sosiaalisen median foorumeilla, mikä alleviivaa osaltaan tämänkaltaisen tutkimuksen relevanttiutta ja ajankohtaisuutta.

Aiemmat päätoimittajat ovat tehneet erittäin ansiokasta työtä alan profiilin nostamiseksi ja vahvistamiseksi. Lehden ilmestymistahti on vakiintumassa kahteen numeroon vuodessa. Meidän päätoimittajakaudellamme olemme panostaneet lehden prosessien kehittämisessä erityisesti viestintään.

Sisällöllisesti olemme suunnanneet globaalin poliittisen talouden teemoihin, joista julkaistaan ensi vuonna teemanumero. Kuten sen kirjoittajakutsussa totesimme, haluamme kyseisellä teemanumerolla antaa tilaa globaalin poliittisen talouden kentän nykytilan ja sen moninaisuuden kuvaamiselle aikana, jolloin julkinen keskustelu käpertyy yhä enemmän kansallisvaltioihin. Tulevaan teemanumeroon onkin tulossa runsaasti kiinnostavaa sisältöä.

Uudistuvaa poliittisen talouden tutkimusta tarvitaan

Tämän juhlanumeron poliittisen talouden tutkimuksen kymmenvuotissymposium pohjaa Poliittisen talouden tutkimuksen seuran kymmenvuotisjuhlissa esitettyihin puheenvuoroihin, joista on jatkokehitetty syvemmälle luotaavat artikkelit. Ne tarjoavat kattavan yleiskuvan poliittisen talouden tutkimuksen kehitykseen ja tulevaisuuteen. Laajassa katsausartikkelissaan Helsingin yliopiston väitöskirjatutkija Konsta Kotilainen ja maailmanpolitiikan professori Heikki Patomäki kritisoivat kansainvälisen poliittisen talouden tutkimusta ja esittävät sen olevan itsereflektion tarpeessa johtuen teoretisoinnin ja filosofisen lähestymistavan ohuudesta. Katsaus jatkaa Kotilaisen ja Patomäen kansainvälisillä foorumeilla tekemää vastaavaa työtä (Kotilainen ja Patomäki 2022).

Heidän mukaansa alan 1) on käsiteltävä talousteoriaa ja sen 2) kannattaa ammentaa taloustieteen eristäytymisestä huolimatta toisista talousteoreettisista perinteistä. Kotilainen ja Patomäki lisäksi tarkentavat, että kun ala 3) ammentaa useasta teoriaperinteestä, sen on käytettävä sopivaa metateoreettista viitekehystä ja sen 4) on valaistava prosesseja, jotka ylittävät kansallisvaltioiden rajat. Kotilainen

ja Patomäki argumentoivat, että Helsingin yliopistossa tehty globaalin poliittisen talouden tutkimus vastaa näihin haasteisiin. *Helsingin lähestymistapaa* luonnehtii pluralistinen talousteoria, kriittinen tieteellinen realismi sekä metodologinen globalismi. Talousteorioiden syvälliseen tuntemukseen pohjautuva poliittisen talouden tutkimus luo vahvat lähtökohdat talouden politiikan tutkimukselle ja sen yhteiskunnallisen merkittävyyden vahvistamiselle riippumatta siitä, tehdäänkö tätä tutkimusta esimerkiksi jälkikeynesiläisistä, feministisistä, marxilaisista tai institutionaalisista lähtökohdista käsin.

Toimituskuntamme jäsen, Helsingin yliopiston tutkimusjohtaja, filosofian tohtori Ville-Pekka Sorsa puolestaan tarkastelee katsausartikkelissaan vertailevan poliittisen talouden tutkimuksen kehitystä viimeisen 10 vuoden aikana. Hän löytää merkittäviä muutoksia: tutkimusalalla näkökulma on vaihtunut kapitalismin variaatioista kasvumalleihin. Suomen kasvumalli taas on muuttunut aiempaa vähemmän vientivetoiseksi ja enemmän kotimaisesta kysynnästä riippuvaiseksi. Samalla intressi- ja valtakeskittymät ovat aiempaa heikompia, jolloin taloutta on vaikeampaa koordinoita ja uudistaa järjestelmällisesti.

Kolmannessa katsausartikkelissa Turun yliopiston tutkijatohtori ja valtiotieteiden tohtori Emma Lamberg käsittelee poliittisen talouden tutkimuksen viime vuosia taloutta koskevien ideoiden, arvojen ja tarinoiden tutkimuksen kautta. Hän tarkastelee feministisen, tutkimukseen perustuvan talouskriitiikin roolia ja mahdollisuuksia muovata taloutta koskevia ideoita ja talousjärjestelmää. Tiedontuotantoon kytkeytyvät vallan ja alistuksen suhteet heikentävät tätä roolia. Lamberg kuitenkin muistuttaa, että tämä kehitys ei ole vääjäämätöntä vaan kriitistä talouden tutkimusta voi ajatella asteittaisena kamppailuna kohti sen vakavasti ottamista.

Katse siirtyy Euroopan unionin tasolle Helsingin yliopiston tutkijatohtori, valtiotieteiden tohtori Markus Ojalan keskustelupuheenvuorossa. Hän argumentoi, että markkinakuri voidaan euroalueen taloushallinnan kontekstissa tulkita zombi-ideaksi eli toistuvasti poliittisessa keskustelussa esiin nousevaksi mutta akateemisesti epäuskottavaksi politiikkaideaksi. Markkinakuri-zombin historiassa on kiistelty toisaalta siitä, pitääkö jäsenmaiden talouksia ohjata markkinakurilla, ja toisaalta siitä, kohdistuuko jäsenmaihin tosiasiallisesti markkinakuria. Suhtautuminen näihin kysymyksiin on vaihdellut suhteessa eri euroalueen käännteisiin, mutta markkinakuri on aina noussut kuolleista.

Symposiumissa julkaistaan myös uusi kirjoitustyypin haastattelun muodossa. Toimituskunnan jäsen ja Poliittisen talouden tutkimuksen seuran puheenjohtaja, Helsingin yliopiston tutkijatohtori ja valtiotieteiden tohtori Timo Harjuniemi haastatteli Helsingin yliopiston Kuluttajatutkimuskeskuksen professoreita, Mika Pantzaria ja Visa Heinosta, jotka ovat opiskelleet ja työskennelleet valtavirtaisen taloustieteen parissa mutta ovat moniäänisen taloustutkimuksen puolustajia (esim. Allén ym. 1992; Heinonen ja Pantzar 1994). Haastattelussa he pohtivat muun muassa taloustieteen kehitystä empiiriseksi tieteenä, monitieteisyyden vaatimuksia, ekonomistien valtaa ja suurten teorioiden tarvetta nykypäivänä. Vies-tinä on, että poliittisen talouden tutkimusta tarvitaan: ”Poliittinen taloustiede kukoistakoo!”

Asiantuntijoiden ja numeroiden valta

Juhlanumeron alkuperäisartikkelissa toimituskunnan jäsen, yhteiskuntatieteiden tohtori ja sosiologian yliopistonlehtori Hanna Ylöstalo tarkastelee kvantifointia eli numeroiden tuottamista ja käyttöä feministisen talousvaikuttamisen käytän-tönä. Kvantifoinnista on tullut keskeinen yhteiskuntaelämää kuvaava ja tuottava käytäntö, jolla on keskeinen rooli myös poliittisessa päätöksenteossa. Sillä vaikutetaan käsityksiin taloudesta, talouspolitiikasta, ihmisistä talouspolitiikan osana sekä arvoihin edellisistä. Ylöstalon mukaan feministisessä talousvaikuttamisessa kvantifointi toisaalta tekee näkyväksi sukupuolittuneita talouden suhteita mutta toisaalta suuntaa politiikkaa mitattavuuden logiikan mukaisesti, vahvistaa asiantuntijavaltaa ja jättää arvot tiedon tuottamisen taustalla keskustelujen ulkokehälle.

Teknokraattista asiantuntijavaltaa arvioivat myös Helsingin yliopiston vanhempi yliopistonlehtori Juri Mykkänen ja valtiotieteellisen tiedekunnan varadekaani Hanna Wass katsausartikkelissaan Petteri Orpon hallituksen hallitusneuvotteluista. He löytävät vahvan yhteyden neuvottelupöydissä tehtyjen toimenpidekirjausten ja asiantuntijakuulemisten välillä. He lähestyvät löydöstä teknopolitiikan kautta, joka viittaa poliittisten päämäärien ja runsaan asiantuntija-tiedon yhdistämiseen. Heidän mukaansa kyse oli enemmän hallitusneuvottelujen poliittisesta asetelmasta kuin asiantuntijoiden itsensä pyrkimyksestä vallankäyt-töön. Kokoomus pyrki rakentamaan yksityiskohtaisen ohjelman, jota oli mahdol-lista ryhtyä nopeasti toteuttamaan. Artikkelin käsittelee myös eri kanteilta, miten

perussuomalaisten mukanaolo neuvotteluissa saattoi osaltaan lisätä asiantuntija-tiedon käyttöä. Tähän saattoi vaikuttaa esimerkiksi neuvottelijoiden kokemattomuus tai poliittisten pyrkimysten monimutkaiset tai vaikeat juridiset ja hallinnolliset kysymykset.

Kun vertaa edelliseen Sanna Marinin hallituskautteen, on kokoomuksen ja perussuomalaisten luotsaama oikeistolainen hallitus selvä osoitus siitä, mikä suora vaikutus hallituspohjalla on toteutettuun talouspolitiikkaan. Nykyhallituksen leikkauspolitiikan ymmärtämistä osaltaan valottaa Helsingin yliopiston väitöskirjatutkija Riina Bhatia kirja-arviossaan *Talouskuri tuli Suomeen* -teoksesta. Hänen mukaansa kirja onnistuu kuvaamaan, miten leikkauspolitiikka lähes poikkeuksetta kohdistuu nimenomaan pienituloisten etuuksien karsimiseen eikä esimerkiksi veronkorotuksiin. Asiasta onkin nykyhallituksen kohdalla debatoitu, että miksi vain menot lasketaan kehysbudjettiin. Jos verot laskettaisiin mukaan, asettuvaisivat Orpon hallituksen veronalennukset uuteen valoon. Toisaalta kirja esittelee, miten talouskuri hidastaa ekologiseen jälleenrakennukseen tarvittavien talouden isojen rakenteiden muutosta, mikä on myös ajankohtaista tällä hallituskaudella.

Numeroiden valtaan liittyy myös kansanedustaja Timo Harakan kirja *Datakapitalismi kriisien maailmassa*, jonka arvioi kauppatieteiden tohtori ja Estonian Business Schoolin professori Jukka Mäkinen. Teos avaa meneillään olevan datakapitalismin aikakauden piirteitä ja sitä, miten tämä 2000-luvun kapitalismin muoto on alipolitisoitunutta. Datakapitalismissa datan kerääminen, käyttö ja hallinta on se pääoma, jolla hankitaan ja ylläpidetään taloudellinen, sosiaalinen ja poliittinen valta.

Katvealueiden tutkimuksen merkittävyys

Edellä mainituissa artikkeleissa tuodaan esille useita poliittisen talouden katvealueita, joita seuraavan kymmenen vuoden aikana kannattaa tutkia. Lisäksi Turun yliopiston väitöskirjatutkija Joni Jaakola arvioi *Hoivan pimeä puoli* -teoksen tuovan esille onnistuneesti hoivan varjopuolen rakenteet, arjen, käytännöt, tunteet, teot ja ajatukset erotuksena hoivaa romantisoivista ja ihannoivista juhlapuheista. Samalla teos myös luo uusia tutkimustarpeita. Poliittisen talouden tutkimuksen katvealueiden käsittely jatkuu ensi vuoden

teemanumerossa, jossa tuodaan esille esimerkiksi globaalin etelän näkökulmia.

Lopuksi kiitos vielä kaikille viimeisen kymmenen vuoden aikana lehteä tehneille päätoimittajille, toimitussihteerille, toimituskunnalle ja tietenkin kirjoittajille! Jotta seuraavat kymmenen vuotta veisivät poliittisen talouden tutkimusta yhtä hedelmällisesti eteenpäin ja katvealueita valottaen, kannustamme lähettämään lehdelle käsikirjoituksia. Rivakan toimitusprosessin jälkeen lehden kirjoitukset julkaistaan aina heti kaikille avoimina verkkoversioina (open access) ennen kokonaisten numeroiden kasaamista. Juhlavuonna lehti on myös panostanut viestintään ja lehden julkaisuista viestitään ahkerasti niin Facebookissa, Instagramissa kuin X:ssäkin. Tavoitteenamme on, että mahdollisimman moni pääsee tutustumaan tutkimustietoon ja poliittisen talouden näkökulmat näkyvät julkisessa keskustelussa. Tätä tavoitetta auttaa, mikäli te lukijat myös jaatte tietoa julkaisuista jutuista eteenpäin.

Lähteet

- Aaltio, Elina. 2013. Hyvinvointivaltio, Baumolin tauti ja väärät lääkkeet. *Poliittinen talous*, 1:1, 81–89. <https://doi.org/10.51810/pt.96153>
- Allén, Tuovi, Heinonen, Vesa ja Pantzar, Mika. 1992. Isä tuo rahat kotiin ja äiti tuhlaa ne – retki suomalaisen talouspolitiikan retoriikkaan. *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 88:4, 528–534.
- Eskelinen, Teppo ja Paul Jonker-Hoffrén. 2017. Taloustiede episteemisenä yhteisönä ja kamppailu asiantuntijuudesta. *Poliittinen talous*, 5:1, 91–120. <https://doi.org/10.51810/pt.96125>
- Heinonen, Vesa ja Pantzar, Mika. 1994. Pragmaattiseen talouspolitiikkaan korporaatioiden maailmantaloudessa: John Kenneth Galbraithin haastattelu. *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 1994:1, 41–46.
- Kotilainen, Konsta ja Patomäki, Heikki. 2022. From fragmentation to integration: on the role of explicit hypotheses and economic theory in Global Political Economy. *Global Political Economy*, 1:1, 80–107. <https://doi.org/10.1332/JIFQ7497>
- Raeste, Juha-Pekka. 2014. Halpa tavara on kallista työtä vaarallisempaa. *Helsingin Sanomat*, 21.1.2014.